

”
در دبیرخانه چه می گذرد
“

دبیرخانه چه می سعید جلیلی

” جایگاه شورای عالی امنیت ملی و همچنین شخص دبیرشورا چیست؟ و اگر بخواهیم جایگاه آن را با سایر پست های دولتی و کشوری مقایسه کنیم، در چه مرتبه و جایگاهی قرار خواهد گرفت؟

اصل ۱۲۷ قانون اساسی به شورای عالی امنیت ملی اختصاص یافته است. از لحاظ رده‌ی قانونی و سازمانی شورای عالی امنیت ملی بالاترین نهاد تصمیم‌گیری، بعد از نهاد رهبری است. ریاست آن با رئیس‌جمهور است و اعضایش هم بعضی حقیقی و بعضی حقوقی‌اند. اعضای حقیقی، دو نفر نماینده‌ی رهبری در این شورا هستند. الان آقای جلیلی هم دبیرشورا هستند و هم نماینده‌ی رهبری درشورا. شورای عالی امنیت ملی از مجموعه‌ی سران قوا و مسئولین امنیتی تشکیل یافته است که جلساتی را حول محور مسائل امنیتی کشور تنظیم می‌کنند و تصمیمات لازم و بایسته را اتخاذ می‌کنند. دبیرشورا کسی است که وظیفه‌ی «پیگیری»، «رصد»، و «تشخیص مسائل» را بر عهده دارد که مسائل و مشکلات در اولویت رسیدگی شوند، مصوباتی که تصویب شده‌اند انجام شوند، با نهادهای مسئولی که مجری آن مصوبات هستند هماهنگیهای لازم انجام شود، جلسات کارشناسی مربوطه برگزار شوند و درواقع عمده‌ی مباحث کارشناسی و اجرایی مصوبات شورای عالی امنیت ملی، توسط دبیرخانه‌ی شورا پیگیری و رصد می‌شود. بنابراین بار زیادی بر دوش دبیرخانه‌ی امنیت ملی است. شورای عالی امنیت ملی هر مصوبه‌ای که دارد، پیگیری و اجرا و نظارتش برعهده‌ی دبیرخانه و شخص دبیر است.

”
«مسئله‌شناسی» در شورا چگونه اتفاق می‌افتد؟ یعنی تشخیص اینکه در حال حاضر چه موضوعاتی مسئله‌ی امنیت کشور است، به عهده‌ی چه عضوی از شورا است؟

– دبیر با هماهنگی رئیس شورا (رئیس جمهور)

”
برای مثال اگر نهاد سپاه الان بگوید مسئله‌ی امنیت ملی ما فلان موضوع است، ..؟

با هماهنگی دبیر شورا صورت می‌پذیرد.

”
از لحاظ رده‌ی سازمانی، عضو شورا و دبیر شورا هر کدام در چه مرتبه‌ای قرار می‌گیرند؟

می‌دانم که بالاتر از وزیرند. اینکه در حد معاون اول یا معاون دوم باشند را مطمئن نیستم، دقیقتر را هم‌کارم می‌گوید. اما از لحاظ عرفی، وظایف او، کمتر از وظایف معاون اول نیست و شاید بیشتر هم باشد. چرا که علاوه بر هیات دولت با فوه مقتنه و قوه قضائیه هم سر و کار دارد دبیر شورا در تعامل پیوسته است. نوع مسائلی که دبیرشورای عالی امنیت ملی پیگیری می‌کند، بالاتر از مسائلی است که مثلا معاون اول درگیر آنهاست. هم اکنون ذیل شورای عالی امنیت ملی، «ستاد تدابیر ویژه‌ی اقتصادی» را داریم، که رئیس این ستاد، معاون اول رئیس جمهور است. معاون اول ذیل شورای عالی امنیت ملی کار می‌کند. همچنین در این شورا حوزه‌ای بنام «کمیته تدابیر امنیتی تحریم» فعالیت می‌کند که بررسی و رسیدگی به یکی از سرفصل‌های امنیت ملی نظام، از جمله تحریم‌های اقتصادی را بر عهده دارد. این نشان می‌دهد که حجم گسترده‌ای از مسائل توسط شورای عالی امنیت ملی پیگیری می‌شود.

در ذیل شورای عالی امنیت ملی معاونت‌های مختلفی فعالیت دارند: معاونت بین الملل که آقای دکتر باقری تصدی آن را بر عهده دارند و مباحث سیاست خارجی و مذاکرات هسته‌ای و... در این معاونت انجام می‌شود.

معاونت سیاسی – اجتماعی که جناب سردار نجات مسئولیت آن را بر عهده دارند و مسائل امنیت داخلی در این معاونت پیگیری می‌شود.

معاونت دفاعی که سردار رشید متصدی آن هستند و مسائل امنیتی و نظامی در این معاونت مورد رسیدگی ست.

معاونت حقوقی که جنبه‌های حقوقی مسائل کشور در آن بحث می‌شود و جناب آقای کدخدایی (سخنگوی شورای نگهبان) مسئولیت آن را بر عهده دارند.

نهایتا معاونت اقتصادی است که آقای دکتر خالدی (معاون بین الملل وزیر نفت) سرپرست آن هستند.

این نشان می‌دهد که تمام معاونان آقای جلیلی، افرادی هستند که علاوه بر عضویت در شورا

در مسائل کلان اجرایی کشور نیز صاحب منصب هستند و این مساله باعث باعث می شود که دبیرشورای عالی امنیت ملی به کمک معاونهایش از همان ابتدا در جریان تمام مسائل اجرایی کشور قرار بگیرد، هم در حوزه سیاسی، هم در حوزه بین الملل، هم در حوزه اقتصادی و هم در حوزه دفاعی.

شاید چیزی که بیشتر از همه اذهان را به سمت خود متمایل می کند، بحث هسته ای باشد. حال شما بفرمایید که فعالیت حول محور مسائل هسته ای (مذاکرات هسته ای و ...) چند درصد از کل وظایف این شورا را در بر می گیرد؟

شاید حدود یک چهارم. شاید ۲۵٪ از کل وقت دبیر شورا به این بحث اختصاص داده می شود.

آیا ایشان حول موضوعات ملی و داخلی هم فعالیت جدی دارند؟

بله. منتها چون موضوعات داخلی عمدتاً محرمانه است، رسانه ای نمی شود. همانگونه که جلسات شورای عالی امنیت ملی جلساتش رسانه ای نمی شود. برای مثال شما از ساعات و مکان برگزاری جلسات شورای عالی انقلاب فرهنگی از طریق رسانه ها آگاه می شوید، اما در مورد شورای عالی امنیت ملی اینگونه نیست و تنها همین بحث مذاکرات هسته ایست که رسانه ای می شود و این باعث می شود که تلقی عمومی جامعه این بشود که دبیر شورا فقط کارش همین مذاکرات است. باقی مسائل که حجم گسترده ای از کار شورا است به دلیل محرمانه بودن رسانه ای نمی شود. مثلاً همین مسائل تحریم و مشکلات تحریم و راهکارهایی که کشور برای مقابله اتخاذ می کند، بحث مسائل امنیت داخلی و بحرانهایی که کشور با آنها روبروست، همه در زمره فعالیت های این شورا است که بدلیل رسانه ای نشدن، در سطح جامعه شنیده نمی شوند.

شما حدود و ثغور مسائل پیش روی شورا، نحوه شناسایی این مسائل و نحوه حل و فصل آنها و همچنین میزان اهمیت نقش دبیر شورا را در این مسائل بصورت شفاف توضیح دهید.

پس بگذارید اول ساختار شورا را تکمیل کنیم. تا سطح معاونت آمدیم. گفتم ۵ تا معاونت داریم که ذیل هر کدام از این معاونت ها کمیته هایی تخصصی فعالیت دارند. شبیه کمیسیونهای دولت. مثلاً در حیطه مسائل بین الملل، برای حوزه های مختلف، اروپا، آمریکا، آسیا، آفریقا و... کمیته های تخصصی وجود دارد که مسائل امنیت ملی ما را در این حوزه ها رصد می کنند. در معاونت سیاسی - اجتماعی هم همینطور. بنابراین در دبیرخانه ی شورای عالی امنیت ملی،

شما با حجم زیادی از کمیته های تخصصی ذیل معاونتها مواجه هستید که بحث ها آنجا پخته می‌شود و کارها کارشناسی انجام می‌شود.

چند درصد از موضوعات فعالیت شما متوجه مدیریت بحران، مدیریت مسائل حاد و حساس می‌شود؟

بیش از نود درصد. مشخص است. چون تأکیدی که دبیر محترم شورا دارند، این است که همیشه می‌گویند ما شورای عالی امنیت ملی هستیم. پس موضوعات ارجاعی به شورا باید صاحب دو بعد باشند: بعد امنیتی، یعنی همان بحث بحران، و یکی هم اینکه برد بحرانش «ملی» باشد؛ مثلاً بحران پیش آمده در یک شهر، که شورا آنجا ورود نمی‌کند، شهردار و استاندار است که کمیته تأمین دارد و ورود می‌کند. بحران‌هایی که در شورا طرح می‌شود، در سطح ملی است

رویکرد شورا در تبیین مسائل و جستجوی راه حل مناسب برای مشکلات چگونه است؟ آیا رویکرد کارشناسی در سطح ملی وجود دارد؟ بطور کلی ساز و کار شورا چگونه است؟

شورای عالی امنیت ملی ارتباط خیلی تنگاتنگی با دستگاه‌های دولتی دارد. شورای عالی امنیت ملی، به دلیل نوع ساختاری که دارد (خود رئیس جمهور و چند نفر از وزرای اصلی مثل وزیر اطلاعات عضو شورای امنیت ملی هستند و خود دبیر شورا هم مورد انتخاب رئیس جمهور است و هم مورد انتخاب مقام معظم رهبری) ارتباط تنگاتنگی بین دبیر شورا و دبیرخانه با تمامی دستگاه‌های دولتی اعم از امنیتی و نظامی و اقتصادی بوجود می‌آورد. یعنی یکی از ویژگی‌هایی که دبیر شورا دارد و در واقع یکی از مزیت‌هایی او محسوب می‌شود، این است که تمام خروجی‌های کارشناسی شده دستگاه‌ها، در دسترس او قرار دارد و بنا بر نوع موضوعات هم، خود دستگاهها موضوعاتی را به دبیر شورا پیشنهاد می‌دهند. درحقیقت بحثی که ما داریم، تفاوت جایگاه دبیر شورا است با مثلاً نمایندگی مجلس، یا شورا‌های دیگر، یا حتی مجمع تشخیص مصلحت نظام.

مساله‌ای که به واسطه‌ی پیگیری حقمان در بحث هسته‌ای برای کشور پیش آمد، بحث تحریم بود، مسلماً شما هم به دنبال این مساله کارگروه‌هایی ایجاد کردید، از جمله همان «تدابیر ویژه». یک سوال این است که غیر از آن کمیته، آیا فعالیت دیگری هم در زمینه‌ی تحریم داشتید؟ ساز و کار این کمیته چه بوده؟ و مطلب سوم اینکه آیا می‌توانیم بگوییم که آن بدنه و مجموعه‌ی مؤثر در بحث مدیریت تحریم، همین دبیرخانه است؟

تقریباً متمرکزترین و اصلی‌ترین نهاد پیگیری بحث‌های تحریم در کشور شورای عالی امنیت و دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی است. نهادهای دیگر کمک دهنده و یاری دهنده‌ی این مرکزند. این تقسیم وظایف از جهت طراحی ساختار نظام است، یعنی نظام به گونه‌ای وظایف را تقسیم و تشریح کرده که بحث تحریم بصورت متمرکز توسط دبیرخانه‌ی شورای عالی امنیت ملی پیگیری بشود و نهادهای دیگر هم بنابر موضوعاتی که با آنها درگیر هستند بعنوان عضو و بعنوان صاحب نظر، نظراتشان را مطرح می‌کنند. برای اینکه تصمیم گیری‌ها و رصدهای لازمه انجام شود، ساختارهایی در داخل شورای عالی امنیت ملی و دبیرخانه‌ی شورا طراحی شده است؛ یکی از این ساختارها ستاد تدابیر ویژه اقتصادیست که یکی از مصوبات شورای عالی امنیت ملی از شش سال گذشته تأسیس این ستاد بود. این شورا ابلاغ کرد که با حضور دستگاه‌های اقتصادی کشور، این ستاد راه اندازی شود تا بحث‌های تحریم بصورت اختصاصی در این ستاد بررسی و تصمیم گیری‌های لازم انجام شود. یعنی مصوبات ستاد تدابیر ویژه اقتصادی با حکم تأیید رهبری، مثل مصوبات شورای عالی امنیت ملی، حکم قانون دارد. لیکن فقط در حوزه‌ی تحریم اسم کامل آن ستاد تدابیر ویژه اقتصادی شورای عالی امنیت ملی است. در واقع از حدود ۶ سال قبل تأسیس شده و بحث‌های مربوط به تحریم‌های اقتصادی در این ستاد پیگیری و ابلاغ می‌شود و نهایتاً به هیئت قانون بدل می‌شود. ریاست آن با معاون اول رئیس جمهور است و دبیرخانه‌ی فعالیتهای کارشناسی و فکری آن هم ذیل دبیرخانه‌ی شورای عالی امنیت ملی تعریف می‌شود. پس از تأسیس ستاد تدابیر ویژه اقتصادی، کمیته‌های تخصصی تحریم در دستگاه‌ها، ذیل این ستاد تأسیس می‌شوند. یعنی هم اکنون ما ذیل هر وزارتخانه، کمیته‌ی تحریم ویژه‌ی آن وزارتخانه را داریم: کمیته‌ی تحریم بانک مرکزی، کمیته‌ی تحریم وزارت صنعت و معدن و تجارت، کمیته‌ی تحریم وزارت نفت و بنابراین در تمام دستگاه‌های اقتصادی، ذیل ستاد تدابیر ویژه، کمیته‌های تحریم با ریاست وزیر تشکیل شد. این ساختاریست که از ۶ سال قبل برای مقابله با بحث تحریم‌ها ذیل شورای عالی امنیت ملی شکل گرفته است، بنابراین همه‌ی موارد ذکر شده نشان می‌دهد که دبیر شورا یکی از اشخاص کلیدی کشور است که تقریباً می‌شود گفت، بیشتر از هر شخص دیگری در جریان مسائل تحریم و بحرانها و چالشها و خطراتی است که تحریم برای کشور به وجود می‌آورد. و یک بخش زیادی از وقت دبیر شورا برای این دست مسائل صرف می‌شود.

”
اگر ممکن است یک مصداق از همین بحث بیاورید که
برای مثال تاج‌حال چه کار کرده‌اید؟

اگر بخواهم مثالی بزنم، ببینید ما تحریم بانکی هستیم. تحریم بیمه‌ای هستیم. تحریم خرید و فروش نفت هستیم. تحریم دریایی و کشتیرانی هستیم. این یعنی چه؟ یعنی الان ما برای فروش نفت مشکل داریم. این قدم اول. قدم دوم اینکه این نفتی که فروختی، پولش را بهت نمی‌دهند! یعنی برای جابجایی پولش بخاطر تحریم بانکی مشکل داریم. قدم سوم، نفت را می‌خواهی بفروستی به کسی که آن را خریداری کرده، پولش را هم داده، کشتی‌ای که می‌خواهی نفت را با آن بفروستی وجود ندارد، یعنی هیچ کشوری حاضر نیست کشتی‌اش را اجازه بدهد که با آن نفت ببری. مجبوری یا از کشتی‌های خودت استفاده کنی یا با کشتی‌های کشوری که می‌توانی با آنها تفاهمنامه‌ی محرمانه امضا کنی این نفتها را جابجا کنی. حالا نفت را شما فروختی، کشتی

رفته، پولش آمده، می‌خواهی کالا بخری و وارد کنی، مثلاً می‌خواهی خوراک دام از برزیل وارد کنی، دوباره برای جابجایی پولش مشکل داری و ادامه ماجرا...

پس حجم تحریم‌ها اینبار برخلاف گذشته محدود نیست. تحریم‌های این دفعه تحریم‌های جامعی هستند. بقول خودشان که می‌گویند فلج کننده، و هدف از اعمال این تحریم‌ها این بود که «ما در ایران کمبود کالاهای اساسی داشته باشیم». همانطور که چندسال قبل تحریم بنزین قرار بود باعث این شود که «در ایران بنزین نباشد» و کشور توانست مدیریت کند و شما می‌بینید که از این نظر الان مشکل نداریم؛ در این تحریم‌ها قرار بود در ایران گندم نباشد. قرار بود در ایران خوراک دام نباشد. قرار بود در ایران دانه‌های روغنی نباشد. یعنی قرار بود مردم این مضعیه‌ها را در مغازه‌ها احساس کنند، در سوپرمارکتها حس کنند (که این کالاهای اساسی «نیست»). سازو کار تحریمشان برای بحث گندم مثلاً «جلوگیری از جابجایی» و «جلوگیری از جابجایی کشتی» بود. یعنی کشتی‌ای که گندم بار زده است، به سمت ایران نیاید. هیچ شرکت کشتیرانی‌ای به ایران سرویس ندهد.

” یعنی به وزارت می‌گویید شما باید تا یک ماه دیگر مثلاً تکنولوژی‌ت رسیده باشد...؟

بله. یعنی برنامه‌ریزی می‌شود، تصمیم‌گیری می‌شود، زمان‌بندی‌ای که دشمن طراحی کرده اینجا رصد می‌شود و تحلیل می‌شود، و براساس آن زمان‌بندی و نقشه‌هایی که دشمن طراحی کرده، اینجا نقشه‌های متقابلش طراحی میشود و با کمک خود دستگاه‌های اجرایی به سمت اجرا روانه می‌شود. بنابراین یکی از ویژگیهای مثبتی که می‌شود بعنوان نقطه قوت شورای امنیت - برخلاف سایر نهادهایی که از دولت یک مقدار شاید فاصله دارند - برشمرد این است که تمام مسائل با کمک خود دستگاه‌های دولتی حل و فصل می‌شود؛ شاید بشود گفت در خیلی از مسائل تحریم، خود دستگاه‌های دولتی مثل وزارت صنعت و معدن و تجارت بیشترین زحمت را کشیده‌اند و بیشترین ارتباط را با دبیرخانه‌ی شورای عالی امنیت ملی داشته‌اند. خود بانک مرکزی بیشترین ارتباط و جلسات را با شورا داشته‌اند و خود رئیس کل بانک مرکزی به‌مراه معاونین و مدیران‌شان در شورا حضور داشته‌اند و مسائل را پیگیری کرده‌اند. خود وزیر محترم صنعت و معدن و تجارت، آقای دکتر غضنفری، به‌مراه معاونین‌شان در تمام جلسات بصورت مستمر شرکت داشته‌اند و بحثها را دنبال کرده‌اند. یعنی یک ارتباط تنگاتنگ بین بدنه‌ی اجرایی کشور و دبیرخانه.

یک نکته‌ای را هم درمورد تحریم توضیح بدهیم: فرآیند تحریم چند مرحله دارد. «اتاق فکرها» هسته‌های اولیه‌ی شروع تحریم علیه ایرانند. مثلاً اتاق فکر کنگره، «مرکز مطالعات کنگره آمریکا» چیزی شبیه مرکز پژوهشهای مجلس ما و اتاق فکرهای همگام با آن. این مراکز نقطه شروع ایده‌های تحریم علیه ایرانند. یکی از وظایف دبیرخانه‌ی شورای عالی امنیت ملی این است که این اتاق فکرها را رصد کند. یعنی قبل از اینکه قانون تحریم بیاید در کنگره، شما بدانید که آنها دنبال چه ایده‌ای هستند. دنبال چه تحریمی هستند.

این باعث می‌شود که شما سرعتتان افزایش پیدا کند. حالا اگر دیدیم که آنها دارند از مرحله ایده وارد مرحله اجرا می‌شوند، بتوانیم سریع نسخه‌ی مقابلش را اینجا آماده کنیم.

ارتباط شورای عالی امنیت ملی با مسائل اجرایی به چه شکل است؟

نکته ای که اینجا قابل ذکر است اینک این ارتباط بسیار تنگاتنگ است. یعنی شاید در تصور مردم این باشد که کسی که دبیر شورا است یا کسانی که در شورا هستند ارتباط چندانی با بدنه ی اجرایی ندارند. اتفاقاً می خواهم بگویم برعکس، ارتباط بسیار تنگاتنگ است. یعنی دبیر شورا و بدنه ی شورای عالی امنیت ملی، ارتباط بسیار تنگاتنگی با مسائل اجرایی کشور دارند، یعنی از مثال گندم، بنزین، و... بگیری تا تحریم کشتیرانی تا حوزه های دیگر. مثلاً بحث «موقوفات بانکی»: می گویند ما حجم زیادی از موقوفات بانکی داریم. ۷۰ هزار میلیارد تومان آمار است که منتشر هم شده است. یکی از پروژه های بزرگ دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی همین بود که خطر پیش روی سیستم بانکی کشور را تحلیل و گوشزد کرد. هشدار داد که حجم موقوفات بانکی بالا رفته و این باید مدیریت بشود. بحث بر سر موقوفات بانکی بود که دبیر محترم شورا بصورت مستقیم در این مورد ورود کرد. در جلسات متوالی حتی در سطح کارشناسی خود دبیر شورا برای این موضوع وقت گذاشت و کارگروه ویژه ای را برای این موضوع تشکیل دادند که الحمدلله خوب مدیریت شد و پیگیری شد و جلوی رشد سرسام آور حجم موقوفات بانکی گرفته شد. برای بسیاری از بدهکارهای بزرگ بانکی احضاریه رفت و از ایشان خواسته شد که بیایند این بدهی ها را تعیین تکلیف کنند، قسط بندی کنند، شروع به بازپرداخت بدهی ها کنند و این پولی که سپرده های مردم بوده در واقع، دوباره برگرد به سیستم بانکی. امروز شما می بینید که این تقریباً موفق شد و الان به حدود ۶۰ هزار میلیارد تومان رسیده و رشد فزاینده ای هم که داشت متوقف شده است. خب این خطری بود برای سیستم بانکی، یعنی وقتی حجم موقوفات بالا می رود، یعنی پول های مردم، سپرده های مردم رفته و برنگشته است.

ویژگی دبیر شورا چیست؟

یک ویژگی که دبیری ایشان داشت این بود که ایشان تقریباً با همه کارکرد. خیلی نکته ی مهمی است. ببینید اینکه شخصی بتواند در کشور با همه ی چهره های سیاسی، با همه ی مسئولین عالی کشور از رئیس محترم قوه قضاییه، رئیس محترم قوه مجریه، رئیس محترم قوه مقننه، با اینکه بین خود اینها اختلاف زیاد است با همه ی اینها با آرامش و با صلاحیت کار کند، بدون اینکه با هیچکدام دچار اختلاف شود، حتی خودش در بسیاری موارد کمک می کند اختلافات رفع شود.